

УДК 378.22:174

Особливості формування професійної етики магістрів технічних спеціальностей

Марія Гуліна,

Харківський національний автомобільно-дорожній університет,
Науковий керівник — кандидат педагогічних наук, доцент *В. Четурна*

Високотехнологічний та інноваційний розвиток країни вимагає реформації вищої технічної освіти задля забезпечення ринку праці та держави кваліфікованими конкурентоспроможними фахівцями. Сучасна стратегія вищої освіти спрямована на підвищення професіоналізму майбутнього фахівця, що виражається як у розкритті його професійно-ділових якостей, так і вихованні морально-етичного способу мислення, формуванні професійної етики.

Магістр технічних спеціальностей, окрім викладацької, здійснює також керівну та управлінську діяльність, а отже, такі якості як морально-ціннісні, комунікативні, організаційні, ділові стають основними в його професійній діяльності. Саме тому якісна підготовка магістра в технічному ЗВО повинна враховувати етичну складову майбутньої професійної діяльності, що забезпечить необхідні професійні знання та навички для формування магістра технічних спеціальностей як професіонала високого рівня.

Метою даної розвідки є забезпечення належного рівня етичної підготовки у технічних ЗВО у процесі вивчення професійної етики на спеціальних навчальних дисциплінах психолого-педагогічного циклу.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, свідчить про посилену увагу до проблем професійної етики, формування професійно-етичних і моральних якостей фахівців різних професій. Окремі аспекти

етичної підготовки фахівців висвітлені в таких працях дослідників як:

— обґрунтування сутності професійно-виховної етичної взаємодії у системі викладач — студент: О. Бондаревська, І. Зимня, В. Сластьонін й ін.;

— підготовка фахівців до реалізації етичних засад у конкретній професії: О. Лапузіна, О. Кравченко, О. Макаренко, Т. Семигінівська, К. Ярощук, О. Косинська;

— питання морального виховання: І. Бех, Г. Васянович, І. Зязюн, Т. Іванова, Т. Ільїна, О. Канівська, І. Синиця;

— загальна теорія виховання моральних якостей: Г. Амінова, А. Волкова, А. Кузьмінський, Ж. Омельченко;

— формування професійно-етичної культури: Н. Мойсеюк, В. Писаренко, С. Сисоева, І. Чернокозов, В. Чернокозова, Л. Хоружа;

— формування етичної культури педагога: К. Журба, В. Киричок.

Аналіз матеріалів з теми дослідження свідчить про підвищений інтерес дослідників до питань етики, професійної етики фахівця, а також щодо морального виховання та професійно-етичної підготовки останніх, але досить мало уваги приділяється питанням етичної підготовки магістрів технічних спеціальностей.

Майбутня сфера діяльності магістрів технічних спеціальностей пов'язана з обійманням керівних посад, тому питання щодо забезпечення знань з професійної етики та набуття ними професійно-етичних умінь є сьогодні найбільш актуальним.

Обґрунтування необхідності етичної підготовки магістрів технічних спеціальностей потребує, насамперед, вивчення особливостей підготовки фахівців зазначеного рівня акредитації в Україні. Тож, для з'ясування вагомості етичної підготовки магістрів технічних спеціальностей вважаємо за доцільне звернутися до державних документів, за якими здійснюється підготовка магістрів зазначеного профілю, та охарактеризувати їх діяльність з точки зору вимог до компетентностей, особистісних якостей, а також здатностей та умінь вирішувати типові задачі про-

фесійної діяльності.

Підготовка магістрів у ЗВО здійснюється відповідно до галузевих стандартів вищої освіти України. Галузевий стандарт вищої освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» та напрямом підготовки 133 «Галузеве машинобудування» є основою для професійної підготовки магістрів технічних спеціальностей зазначеного напрямку. Його складовими частинами є освітньо-кваліфікаційні характеристики та освітньо-кваліфікаційні програми [2].

Проведемо аналіз освітньо-кваліфікаційної характеристики за напрямом підго-

Таблиця 1

Виробничі функції, типові завдання діяльності, уміння та компетенції, якими повинні володіти випускники вищого навчального закладу

Зміст виробничої функції	Назва типової задачі діяльності	Зміст уміння
Дослідна	Дослідження питань проектування, виробництва та експлуатації колісних та гусеничних транспортних засобів (КГТЗ) — керування їх робочими процесами, технічним обслуговуванням і відновленням працездатності	Фахівець повинен: - обґрунтовувати постановку задач дослідження питань КГТЗ, вибрати метод їх рішення, розробити програму дослідження; - скласти математичні та фізичні моделі КГТЗ відповідно до завдання наукового дослідження; - розробляти і скласти алгоритми планування та обробки результатів теоретичних і експериментальних досліджень КГТЗ; - аналізувати результати досліджень та розробляти рекомендації щодо впровадження нових методів виробництва, технічного обслуговування та ремонту КГТЗ; - скласти науково-технічні звіти відповідно до вимог, що пред'являються до таких робіт; - застосовувати системи автоматизації робочими процесами агрегатів КГТЗ.
Педагогічна	Викладання теорії та практики щодо аналізу і синтезу КГТЗ	Фахівець повинен: - ставити лабораторні роботи з фахових навчальних дисциплін; - оволодівати методикою викладання згідно з сучасними досягненнями педагогічної науки; - застосовувати сучасні комп'ютерні технології в навчальному процесі; - опанувати розробку методичного матеріалу з навчальних дисциплін.
Контрольно організаційна і підприємницька	Вирішення технічних і соціально-економічних проблем	Фахівець повинен: - розробляти заходи щодо їх попередження та приймати участь у складанні відповідних актів; - використовувати економічні та адміністративні методи керівництва на основі діючого трудового законодавства; - забезпечувати навчання та своєчасну перевірку знань персоналу, що працює з КГТЗ; - підбирати керівників підрозділів, контролювати за дотриманням норм охорони праці, охорони навколишнього середовища; - скласти і оформляти договори, акти здачі-приймання робіт; - скласти бізнес-плани, інноваційно-інвестиційні операції.

товки: 133 «Галузеве машинобудування» за освітньою програмою магістрів «Колісні та гусеничні транспортні засоби» Харківського національного автомобільно-дорожнього університету [5].

Виробничі функції, типові завдання діяльності, уміння та компетенції, якими повинні володіти магістри вищого навчального закладу наведені у табл. 1.

Вимоги до соціально-значущих властивостей та якостей магістра наведені в табл. 2.

Підсумовуючи зазначене вище, можна дійти висновку, що магістри технічних спеціальностей повинні відповідати наступним вимогам щодо здібностей і підготовленості:

— універсальність, пов'язана з поєднанням в особі одного магістра декількох функцій (технолога, конструктора, проєктувальника, економіста, організатора виробництва);

— теоретична підготовка;

— поєднання функцій безпосереднього виконавця та керівника робочих колективів, що потребують уміння працювати з персоналом;

— оперативність й уміння приймати управлінські рішення в різних, у тому числі й нестандартних ситуаціях;

— наявність певних педагогічних навичок, уміння, при необхідності, продемонструвати ті чи інші прийоми роботи виконавцям;

— самостійність при прийнятті рішень.

Отже, на основі проведеного аналізу освітньо-кваліфікаційної характеристики магістра за напрямом підготовки: 133 «Галузеве машинобудування» можемо стверджувати про високу значущість етичної підготовки магістрів технічних спеціальностей задля забезпечення вимог щодо необхідних компетентнісних якостей, здібностей та умінь. Найбільш ефективно забезпечити цей процес можливо у процесі навчання магістрів технічних спеціальностей дисциплін психолого-педагогічного циклу.

Для глибшого розуміння сутності процесу формування професійної етики в магістрів технічних спеціальностей вважаємо доцільним звернутися до державної документації щодо загальної підготовки магістрантів у ЗВО, а також провести аналіз програми навчальних дисциплін магістрів зазначеного профілю на прикладі роботи Харківського національного автомобільно-дорожнього університету з метою з'ясування спрямованості її змісту на етичну підготовку [4].

Таблиця 2

Здатності магістра, що вимагаються

Зміст здатності вирішувати проблеми і задачі соціальної діяльності	Шифр здатності
Здатність до розуміння та усвідомлення свого місця в суспільстві. Наявність знань, умінь та навичок до глибокого аналізу соціально-значущих процесів і проблем в суспільстві з питань етики, культури, політики, економіки.	3.01
Наявність умінь та навичок приймати обґрунтовані управлінські рішення. Усвідомлення впливу інженерно-технічних рішень на соціальний клімат в суспільстві та стан довкілля.	3.02
Здатність виступати в ролі лідера, морального авторитету колективу, аналізувати, розуміти і вибирати адекватні дії відносно обставин і приймати обґрунтовані управлінські рішення з урахуванням загальнолюдських цінностей, особистих, суспільних і державних інтересів.	3.03
Володіння навичками здорового образу життя та постійного вдосконалення фізичних умінь і навичок. Законотрухняність, сумлінне виконання конституційних обов'язків.	3.04
Наявність сформованих загальнолюдських якостей (доброта, справедливість, чесність, милосердя, працездатність тощо). Володіння навичками підприємницької діяльності.	3.05

Зміст освіти магістрантів визначається нормативною та варіативною частинами освітньо-професійної програми (ОПП), яка розробляється в установленому порядку відповідно до переліку спеціальностей [3], що визначені для освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр», та відображаються в галузевому стандарті.

Згідно з державним стандартом освіти України, освітньо-професійна програма магістрів технічних спеціальностей передбачає такі цикли підготовки:

— гуманітарної, соціально-економічної та природничо-наукової підготовки, що забезпечує певний освітній рівень;

— професійної (професійно-орієнтованої) та практичної підготовки, що разом з попередніми циклами забезпечує освітньо-кваліфікаційний рівень магістра [2].

Розглянемо програму підготовки магістрів технічних спеціальностей Харківського національного університету відповідно до галузевого стандарту вищої освіти за напрямом підготовки: 133 «Галузеве машинобудування». У ХНАДУ цей напрям включає наступні спеціальності: «Двигуни внутрішнього згоряння» і «Колісні та гусеничні транспортні засоби»[4].

Цикл наукової підготовки зазначених спеціальностей представляють наступні дисципліни: «Інформаційні технології в керуванні автотранспортними засобами», «Математичне моделювання та методи оптимізації», «Охорона праці в галузі», «Технологія наукових досліджень», «Основи педагогіки та психології вищої школи», «Цивільний захист», «Фізичні основи металів», «Застосування методу кінцевих елементів у проектуванні та розробці автомобіля».

Цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки складається з дисциплін: «Філософія», «Іноземна мова», «Правові основи та етика підприємницької діяльності на автотранспорті», «Практичний маркетинг», «Іноваційно-інвестиційна діяльність підприємства».

Аналіз дисциплін зазначеного напрямку спеціальностей у ХНАДУ свідчить, що етичній підготовці магістрів вказаного

профілю присвячено недостатньо уваги. Найбільш наближена до забезпечення такої підготовки дисципліна «Правові основи та етика підприємницької діяльності на автотранспорті». У контексті досліджуваної проблеми проаналізуємо змістовність модулів навчального плану вказаної дисципліни [6].

Так, змістові модулі розподіляються наступним чином:

1. «Підприємницьке право та підприємницьке законодавство»; змістовий модуль.

2. «Поняття підприємництва».

3. «Суб'єкти підприємницької діяльності», «Організаційно-правові форми суб'єктів підприємництва».

4. «Легалізація суб'єктів підприємницької діяльності».

5. «Припинення суб'єктів підприємництва».

6. «Основні завдання для СРС».

7. «Господарсько-правові зобов'язання та господарські договори».

8. «Загальна характеристика господарсько-правової відповідальності та господарсько-правових санкцій».

9. «Контроль за здійсненням підприємницької діяльності».

10. «Захист прав суб'єктів підприємництва».

11. «Загальна характеристика договорів про передачу майна у власність».

12. «Основні завдання для СРС».

З наведеного можна зробити висновок, що етична підготовка магістра спеціальностей: «Двигуни внутрішнього згоряння» і «Колісні та гусеничні транспортні засоби» здійснюється лише в контексті виконання своїх безпосередніх обов'язків, але ж майбутня область професії магістра-техніка ґрунтується на контакт-но-комунікативному аспекті діяльності, а це, у свою чергу, вимагає відповідних професійно-етичних знань в області технологій спілкування, ділового етикету, а також наявності управлінських умінь та морально-етичних якостей.

Отже, можна констатувати, що при визначенні нормативних дисциплін ос-

вітньо-професійної підготовки магістрів технічних спеціальностей в умовах ЗВО, як правило, відсутня етична складова підготовки, тож вагомого значення у підготовці магістрів технічних спеціальностей набуває доповнення вищезазначених дисциплін наукової та гуманітарної підготовки змістовими модулями, що спрямовані на формування професійної етики магістрів технічних спеціальностей.

Метою даних змістових модулів є формування не тільки фахівця в галузі техніки, а й морально вихованої, етично обізнаної особистості, що володіє навичками ділового етикету, уміє керувати колективом, вирішувати ділові питання, розв'язувати конфліктні ситуації, що виникають у процесі професійної діяльності. Як зазначає Н. Г. Батечко: «У навчальних планах підготовки фахівців не можна здійснювати простий розподіл навчальних дисциплін, а необхідно так сформувати цикли дисциплін та порядок їх вивчення, щоб забезпечити належну якість фахової підготовки магістрів» [1, с.5].

Вважаємо, що процес формування професійної етики магістрів технічних спеціальностей необхідно здійснювати у декілька етапів. Так, на першому етапі необхідно сформувати в магістрів технічних спеціальностей, окрім морально-етичного світогляду та ціннісного ставлення до своєї майбутньої професійної діяльності, необхідні професійно значущі етичні якості особистості, а також забезпечити оволодіння магістрами технічних спеціальностей знаннями з професійної етики та набуття ними навичок з ділового етикету. З цією метою вважаємо за необхідне включити до змісту дисципліни «Основи педагогіки та психології вищої школи» такі змістові модулі як: «Професійна етика» та «Етикет ділових стосунків», «Комунікативні процеси у навчанні».

Представлені змістові модулі розкриватимуть такі етичні питання, як: поєднання високої вимогливості і принципів із гуманністю, демократичністю, довірою та повагою до людей, допомогою

у службових проблемах, а отже сформулюють у магістрів технічних спеціальностей необхідні для їх професійної діяльності етичні якості. Також на даному етапі відбувається формування професіонала, який володіє мистецтвом спілкування та успішного налагодження контакту між колегами у ділових стосунках. Змістовий модуль «Комунікативні процеси у навчанні» направлений на оволодіння студентами категоріальним апаратом психології спілкування, специфікою й особливістю ділового спілкування в соціальному середовищі, ознайомлення з особливостями міжособистісного сприйняття комунікації та взаємодії з колегами та іншими людьми. Набуті знання дозволять магістрам технічних спеціальностей грамотно й ефективно здійснювати комунікативну діяльність, адже характер спілкування в ділових контактах суттєво впливає на їх ефективність.

Наступний етап — підготовка магістрів технічних спеціальностей до управлінської діяльності. Вважаємо за доцільне доповнити дисципліну «Правові основи та етика підприємницької діяльності на автотранспорті» таким змістовим модулем, як «Психологія управління», що сприятиме розкриттю у магістрів технічних спеціальностей, як майбутніх керівників, необхідних ділових якостей, а також навчить їх відповідальності у прийнятті управлінських рішень та вибору правильної етичної поведінки в подоланні ділових проблем, що виникають у професійній діяльності.

Останній, практичний етап формування професійної етики покликаний закріпити отримані раніше знання власним набутих досвідом, через ігрове моделювання на заняттях ділових ситуацій. У процесі проходження даного етапу студенти, виконуючи завдання на практичних заняттях зазначених вище дисциплін, розробляють індивідуальні моделі етичної поведінки в різних професійних ситуаціях, вчать знаходити вихід із конфліктних ситуацій, що можуть виникнути у процесі майбутньої про-

фесійної діяльності і складають програми саморозвитку. Так формуються необхідні ділові уміння навички, що забезпечать продуктивний результат у майбутніх професійних взаємовідносинах.

Отже, підготовка магістрів технічних спеціальностей у закладі вищої освіти передбачає суттєве підвищення якості їх етичної підготовки, а саме формування професійної етики, що можливе за рахунок доповнення навчальних дисциплін циклів наукової та гуманітарної підготовки змістовими модулями. У процесі вивчення таких змістових модулів, як «Професійна етика» та «Етикет ділових стосунків», «Комунікативні процеси у навчанні», «Психологія управління», через розкриття етичних якостей, прищеплення знань з професійної етики і формування комунікативних умінь та ділових навичок управлінської діяльності забезпечується підготовка магістрів технічних спеціальностей до професійної діяльності, як професіоналів високого рівня.

Література:

1. Батечко Н.Г. Сучасні підходи до формування змісту підготовки викладачів вищої школи в умовах магістратури / Н.Г. Батечко // Педагогічний процес: Теорія і практика. — Вип.4. — С. 5

2. Лист МОН України від 31.07.2008 р. № 1/9-484 щодо нормативно-методичного забезпечення розроблення галузевих стандартів вищої освіти — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/821>

3. Національний класифікатор України ДК 003:2010р. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://kadrovik01.com.ua/regulations/8431/465446/>

4. Освітньо-професійна програма (ОПП) підготовки магістрів спеціальності «Колісні та гусеничні транспортні засоби» Харківського національного автомобільно-дорожнього університету.

5. Освітньо-професійна характеристика (ОКХ) підготовки магістрів спеціальності «Колісні та гусеничні транспортні засоби» Харківського національного автомобільно-дорожнього університету.

6. Робочий план з дисципліни «Правові основи та етика підприємницької діяльності» за напрямом підготовки 274 «Автомобільний транспорт» освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр», 2012 р. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://files.khadi.kharkov.ua/mekhanichnij-fakultet/metrologijita-bezpeki-zhittediyalnosti/item/7398-robochyi-plan-z-dystsypliny-pravoviosnovy-ta-etyka-pidpriemnytskoi-diyalnosti-dlia-5a.html>

23.05.2018